

Карлюк С.О.
старший лаборант кафедри
прикладної математики та інформатики

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНИХ ВЗАЄМИН В СТУДЕНТСЬКИХ КОЛЕКТИВАХ АКАДЕМІЧНИХ ГРУП ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.

У законі України „Про вищу освіту” наголошується, що вищий навчальний заклад повинен забезпечувати всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвивати її таланти, розумові і фізичні здібності, виховуючи високі моральні якості, формувати громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачувати на цій основі інтелектуальний, творчий, культурний потенціал народу, створювати умови для самореалізації особистості, забезпечувати потреби суспільства і держави кваліфікованими фахівцями. Тому однією з важливих проблем оновлення сучасної системи освіти в Україні і умовою зміцнення української державності є підготовка студентів до виконання суспільних обов’язків як необхідної складової підвищення ефективності роботи вищого навчального закладу завдяки формуванню колективу студентської академічної групи.

В наш час проблема колективу стала найбільш дискусійною в сучасній педагогіці та психології. Багато дослідників і педагогів обожають колектив та колективне виховання з тоталітарною системою, вважаючи, що виховання в колективі нівелює особистість, виховує людей-„гвинтиків” [1, 72]. Але прихильники колективного виховання наполягають на тому, що виховання в колективі є обов’язковою умовою повноцінного розвитку, адже саме там студент вчиться оцінювати себе, розвиває комунікативні здібності і здобуває практику соціальних взаємин.

Студентський колектив відрізняється від інших цілями, умовами, змістом діяльності і своєю структурою. Саме ці відмінності складають систему специфічних факторів, які впливають на формування колективу студентів. Педагогічне спрямування особистісних взаємин в колективі студентської групи є важливим чинником, який забезпечує накопичення морального досвіду через своєрідні вправи життя в людській спільності. Цей досвід взаємин, що набувається у вищому навчальному закладі, іноді стає набагато років моральним компасом, яким керується молода людина в майбутньому, та певною мірою основою її життєвого успіху.

Взаємини в студентському колективі є своєрідною сукупністю багатьох чинників. Аналізуючи роботи М.Ю.Красовицького щодо впливу на характер цих взаємин, можна виділити наступні чинники:

- соціальний – соціальне становище в суспільстві, в даному регіоні, домінуючі риси соціальних взаємин, культурні та релігійні цінності, звичаї і традиції спілкування;
- педагогічний – традиції взаємин студентів даного вищого навчального закладу, які іноді виникають стихійно поза педагогічним впливом або є наслідком педагогічного стимулювання;
- особистісний – індивідуальні якості, інтелектуальний рівень, духовний потенціал, інтереси й прагнення, попередній досвід взаємин індивідів у групі, сім’ї, навколишньому середовищі;
- психічний – прагнення кожного індивіда до самоствердження й самовираження в групі відповідно до його вихованості й культури; самовиявлення; міра задоволення кожного своїм становищем у колективі; вплив неформальних лідерів, їхня спрямованість, сила впливу на інших;
- фізіологічний (біологічний) – біологічно-статеві чинники, темпи розвитку статевих інтересів.

Соціальний чинник є об’єктивним в умовах педагогічного процесу, і його не можна відмінити або замінити. Проте педагогічне завдання полягає в тому, щоб навчити студентів аналізувати соціальний етап суспільства з позиції гуманізму й формувати відповідні способи поведінки в певній соціальній ситуації.

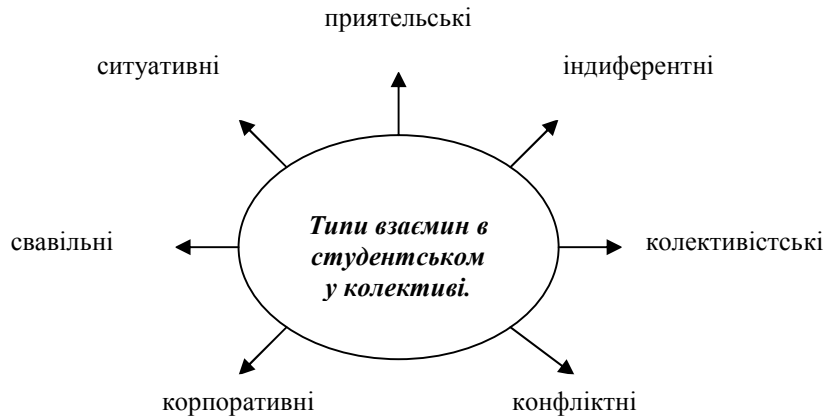
Особистісний, психічний і фізіологічний чинники мають об’єктивне підґрунтя, але під впливом виховання можуть зазнавати значних змін, трансформацій. Педагогічний чинник відіграє вирішальну роль у формуванні взаємин у колективі, бо він є професійним інструментом.

Розглянемо та охарактеризуємо декілька основних типів взаємин в студентському колективі (Рис. 1): Спробуємо коротко охарактеризувати їх.

☐ **колективістські:** спільні моральні цінності; гармонія інтересів особистості й колективу; повага до індивідуальності, співчуття, співпереживання, взаємодопомога, підтримка, співробітництво, захищеність особистості; автономність і самостійність особистості та відчуття себе частиною спільноти; єдність рівності й підлеглості в ділових взаєминах; повага й вимогливість до особистості; повага до прав і думок меншості, до іншої думки, вміння знаходити компромісні рішення, свобода вибору; можливість самовираження особистості разом з відповідальністю й повагою до почуттів та гідності інших; культура міжстатевих стосунків.

☐ **приятельські:** взаємини мають декотрі спільні риси з колективістськими; необов’язкова спільність моральних цінностей; свобода вибору і необов’язкова взаємна відповідальність; повага до індивідуальності і слабе виявлення співчуття, турботи, співпереживання; взаємодопомога, підтримка, співробітництво не є головним у взаєминах; автономність, самостійність особистості не поєднується з відчуттям себе частиною спільноти; невимогливість як прояв байдужості, переважно нейтральне ставлення до інших, часом протилежних думок; брак глибокого інтересу до особистості, спілкування має

нейтральний характер або ґрунтується на епізодичних спільних інтересах; зовнішня доброзичливість; показний інтерес один до одного.

Ø *індиферентні*: свобода вибору і дій особистості за байдужого ставлення середовища; моральні цінності не є фундаментом взаємин; недостатня повага до індивідуальності, байдужість до її особистих проблем, до успіхів або невдач інших, несприятливі умови для самовираження особистості; брак глибоких особистісних контактів і, отже, взаємодопомоги й підтримки; автономність, самостійність і відчуженість від інших; переважання ділової субординації, зведення взаємин до формальної підпорядкованості; недостатність взаємної відповідальності, вимогливості до особистості.

Ø *корпоративні*: спільних моральних цінностей немає, натомість є лише удавана єдність; немає свободи вибору; відповідальність ґрунтується на принципі „кругової поруки”; зовнішні прояви поваги й турботи за фактичною байдужістю до проблем інших; незахищеність особистості; обмеження самостійності, залежність від диктатури спільноти; неможливість думати інакше за декларування поваги до права так думати; відсутність умов для самовираження, обов’язок грати замовлену роль задоволеного своїм становищем у „колективі”.

Ø *свавільні*: панування найсильнішої, найзухвалішої групи; відсутність ціннісних орієнтацій, гармонії інтересів панівних і підлеглих груп, поваги до індивідуальності, співчуття, турботи, співпереживання; незахищеність особистості, панування морального й фізичного насильства; залежність від свавілля панівної групи, обмеженість свободи вибору; нерівність і підлеглисть у ділових взаєминах, ігнорування прав і думок меншості, нетерпимість до інших думок; обмеженість можливостей самовираження, панування принципу „не висовуйся”.

Ø *конфліктні*: глибока відмінність, навіть протилежність моральних цінностей різних членів спільноти; повний дисбаланс інтересів різних індивідів і груп; брак поваги до індивідуальності, відповідальності одного перед одним, культури спілкування; обмеженість свободи вибору; антагонізм груп і окремих особистостей, нетерпимість, гостре суперництво; ігнорування самостійності й автономності особистості; перевага вимогливості у взаєминах на ґрунті особистих, а не спільних інтересів, ігнорування прав і думок іншого; невміння й небажання знаходити спільні рішення; неможливість особистості самовизначитися в умовах постійних конфліктів, несправедливих звинувачень; періодичне затухання й спалахування конфліктів.

Підводячи підсумок щодо розглянутої проблеми соціальних взаємин в студентських колективах академічних груп, слід зазначити, що вони впливають не лише на становлення моральних якостей особистості, а й мають велике значення для створення ситуації успіху. Саме тому це потребує кваліфікованого педагогічного і психологічного спрямування в системі вузівського навчання, вони, як висловлювався А.С. Макаренко, „є головним об’єктом виховної роботи”. Основні напрямки цієї роботи, на наш погляд, мають бути пов’язані зі стимуляцією розвитку таких особистісних якостей, як самостійність, відповідальність, інтегрованість, а також керованість пізнавальної та емоційної діяльності.

Література

1. Бучківська В.В. Взаємини в дитячому колективі – умова особистісно-орієнтованого педагогічного процесу // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 1. – С. 72.
2. Артюшина М.В. Взаємозв’язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів // Автор. дис. к. пед. н./ Київський нац. пед. унів. ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2000. – 20 с.
3. Молочко М.В. Формування соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі дошкільного закладу // Автор. дис. к. пед. н./ Київський нац. пед. унів. ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2004. – 20 с.
4. Красовицький М.Ю. Формування громадської думки учнівського колективу. – К.; Рад школа, 1979.
5. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу // Вибр. твори: У 5 т. Т. 1. – К.: Рад. школа, 1976.
6. Макаренко А.С. Коллектив и воспитание личности. – М.: Педагогика, 1972.

7. Мудрик А.В. О воспитании старшеклассников. – М.: Просвещение, 1988.
8. Новикова Л.И. Педагогика детского коллектива. – М.: Педагогика, 1987.
9. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива. – М.: Мол. гвардия, 1975.